

Petter F. Hjort

Etterord

"Glimt fra Hedmarksheida"
 H P Schjønberg, P-O Sandberg (red.)
 Hamar: Fylkesmannen i Hedmark,
 2003.

Redaktøren har bedt mig skrive et etterord til de de siste to stykkene. Det er en stor ære, for jeg setter begge forfatterne høyt, og de spilte en stor rolle i sin tid.

Det var omtrent to generasjoner mellom de to forfatterne – Bull var født i 1853, Prøysen i 1914, men begge beskriver de store klasseforskjellene i sitt samfunn. De hadde jo helt forskjellig utgangspunkt – prestesønnen Bull så klasseforskjellene utenfra eller kanskje ovenfra, mens husmannsgutten Prøysen så dem innenfra. Men de så og beskrev det samme, og forskjellene var overveldende. Det var ikke bare materielle og sosiale forskjeller, men også psykologiske – les Prøysens beskrivelse av gårdbrukersønnen med vest og klokkekjede. I dag er klasseforskjellene mer skjult, og de virker annerledes, men de er der likevel. Allmennpraktikeren Mette Brekke har nylig forsvart en doktoravhandling om skjelett- og muskellidelsene i Oslo øst og Oslo vest¹, og klasseforskjellene er tydelige. En stor forskjell er at før var de fattige i stort flertall, nå er de i mindretall. Det har forandret politikken og samfunnet.

Prøysens skildring av solidaritet og samhold i Præstvægen gjør inntrykk. Det fantes ingen offentlige hjelpere, så det var naboene som melket og kom med mat da Prøysenfamilien ble isolert for skarlagensfeber. Gamle mennesker fra industristrøket Lilleaker utenfor Oslo har fortalt meg lignende historier fra 1920-årene. Hvordan er det med solidariteten i dag? Konkurransesamfunnet er dagens oppskrift for vekst og velstand, og vi er mer opptatt av vinnerne enn av taperne. «Jeg tilhører den minste kakestykkegenerasjonen», sa en gammel mann med et lite smil. «Jeg fikk skjenn av mor hvis jeg tok det største kakestykket på fatet». Dagens næringsliv preges nok mer av den største kakestykkegenerasjonen.

Prøysen beskriver sykdomsbildet i Præstvægen i 1920-årene. Det var preget av sykdommer som vi ikke lenger ser: difteri, skarlagensfeber, spanskesyken, engelsk syke og knuterosen. Merkelig nok nevner han ikke tuberkulose. Folk klarte seg stort sett uten lege, men de lyttet til spåkoner og legpredikanter. En merkelig ting som jeg aldri blir ferdig med å tenke over, er folks forhold til sykdom. Den gangen hadde folk et stoisk forhold til sykdom. En måtte lære «å bøye seg under skjebnen». I dag er levealderen blitt 25 år lenger, og befolkningen har mye bedre helse. Likevel er folk minst like opptatt av sykdom, og det er blitt et krav og en rett å være frisk. Folk har med seg kunnskap fra ukeblad og internett når de går til legen, men dessverre kan vi fremdeles ikke behandle oss frem til god helse og fred i sinnet.

Historien om Vesleblakken har alltid hatt en spesiell plass i vår familie. Jeg har lest høyt for barn og barnebarn i alle år, og Vesleblakken var en sikker vinner, selv om «Ulveslaget» var en hard konkurrent. Barna satt like spent hver gang og led med både prestesønnen og Vesleblak-

ken. To refleksjoner ligger nær. Den ene er sosial. Legen og presten tilhørte begge overklassen. Spilte det en rolle for det lange sykebesøket? Den andre refleksjonen er medisinsk, og den ble utløst av et impertinent spørsmål fra min kone: «Hva gjorde egentlig legen med den lille gutten som var dødssyk av lungebetennelse?» Han hadde jo ikke et eneste virksomt medikament i sin koffert. Det første virksomme middel mot lungebetennelse kom fem år etter Bulls død, da sulfapreparatene kom i 1935. Likevel tror jeg at distriktslegen hadde med seg et kraftig legemiddel. Og det var hans egen person. Da han kom inn i prestegården og tok av seg ulveskinnpelsen etter å ha kjørt fem mil i slede, senket det seg ro og fortrøstning over prestegården. Placeboeffekten på hele familien må ha vært sterk og antakelig avgjørende². Derfor kunne jeg sette min kone på plass: «Han gjorde ingenting. Han bare reddet guttens liv». Det er noe å tenke på for dagens leger.

Litteratur

1. Brekke M. *Influence of social inequality and self-efficacy on rheumatoid arthritis and non-inflammatory musculo-skeletal pain*. Oslo: Faculty of medicine. University of Oslo, 2002.
2. Spiro H. *The power of hope. A doctor's perspective*. New Haven; Yale University Press, 1998.